

*Пилипчук Тетяна Леонідівна
студентка 1 курсу магістратури,
спеціальності 013 «Початкова освіта»,
Рівненський державний гуманітарний університет*

*Науковий керівник:
Шевців Зоя Михайлівна
доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки початкової освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Теоретичний потенціал для розв'язання досліджуваної проблеми розвинутий у фундаментальних працях вітчизняних і зарубіжних вчених в галузі загальної і професійної підготовки (В. Беспалько, В. Бондар, Б. Гершунський, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Н. Ничкало, та ін.). Дослідження вчених з наукового обґрунтування і забезпечення неперервної професійної освіти фахівців показали наскільки ця проблема складна і багатогранна.

Досліджували професійну готовність до педагогічної праці Л. Кондрашова, В. Моляко, Т. Сорочан, педагогічну компетентність як сукупності якостей, що визначають ефективність професійно-педагогічної підготовки - В. Бездухов, Ю. Варданян, Г. Єльнікова, Л. Калініна, О. Касьянова, В. Моторіна, Л. Хоружа та ін. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів до роботи в умовах інклюзії досліджували О. Буднік, І. Демченко, О. Гордійчук, З. Шевців та ін..

При інклюзивному навчанні кожен з фахівців, добре володіючи вузькопрофільними навичками, починає гостро відчувати дефіцит знань, що є прерогативою інших фахівців. Таким чином виникає потреба у формуванні спеціальної інклюзивної компетентності в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти, застосовуючи при цьому інноваційні методи навчання.

У довідковій літературі сутність поняття «умова» визначається як необхідна *обставина*, що уможливило здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь [1, с. 1506]. Водночас, «обставина» характеризується як сукупність умов, за яких що-небудь відбувається [3, с.818]. Також науковці використовують поняття *фактор* як *умову*, рушійну силу будь-якого процесу, явища; чинник [3, с. 1526].

У довідковій літературі надаються різні тлумачення поняття «умова», які мають багато спільного. Так, у «Філософському енциклопедичному словнику» зазначено: «умова – філософська категорія, в якій відображаються універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та

існує. Завдяки наявності відповідних умов властивості речей переходять з можливості в дійсність» [4, с. 482].

А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий під педагогічними умовами розуміють чинники, що впливають на процес досягнення мети, при цьому поділяють їх на:

- зовнішні: позитивні відносини викладача і студента; об'єктивність оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо;
- внутрішні (індивідуальні): індивідуальні властивості студентів (стан здоров'я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо) [3].

Для визначення оптимальних педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителя до професійної діяльності враховуються закономірності навчання, згідно з якими результативність професійної підготовки студентів перебуває у залежності від таких чинників:

- *значущості для майбутніх фахівців змісту навчального матеріалу*;
- *гносеологічні*, відповідно до яких результати підготовки залежать від обсягу навчально-пізнавальної діяльності та практичного застосування знань і вмінь, а продуктивність засвоєння знань прямо пропорційно залежить від потреби вчитися, від рівня проблемності навчання, інтенсивності залучення студентів до розв'язання значущих для них навчально-професійних завдань, що водночас мотивує їх до творчої навчально-пізнавальної діяльності;

- *психологічні*, що потребують урахування інтересу до навчально-професійної діяльності і навчальних можливостей студентів, оскільки продуктивність фахової підготовки залежить від їхньої пізнавальної активності, особливостей мислення, розвитку пам'яті, здатності до учіння, сформованості навичок і вмінь, які формуються у процесі застосування спеціальних тренувальних вправ і спонукають до мисленевої діяльності та смислотворчості;

- *соціологічні*, які підкреслюють актуальність обраного фаху і підтверджують, що розвиток індивіда зумовлюється розвитком тих осіб, з якими він спілкується, а ефективність навчання залежить від інтенсивності пізнавальних контактів, взаємонавчання, пізнавального напруження, від якості спілкування на різних рівнях тощо;

- *організаційні закономірності*, що підкреслюють: ефективність навчання залежить від управління цим процесом з боку викладача та оптимальної організації навчально-пізнавальної діяльності студента.

Спираючись на вимоги до вчителя початкової школи, який буде працювати в умовах інклюзивного середовища, і враховуючи умови і показники його підготовки у ЗВО, нами виокремили наступні педагогічні умови, які, на нашу думку, сприятимуть підвищенню якості підготовки випускників до використання сформованих компетентностей у майбутній професійній діяльності у закладі загальної середньої освіти:

- формування у майбутнього вчителя початкової школи мотиваційної сфери професійного самовизначення у процесі набуття спеціальної освіти,

оскільки мотивація є рушійною силою людської діяльності для досягнення конкретної мети, а в освітній сфері – для забезпечення її якості. Саме мотивація має сильний вплив на поведінку та діяльність будь-якого індивіда, у тому числі, й професійну діяльність.

- формування у майбутнього вчителя початкової школи професійної спрямованості щодо професійної діяльності в умовах інклюзії, оскільки усвідомлення значущості своєї професії є важливою рушійною силою до самовдосконалення. Вчитель початкової школи як суб'єкт професійної діяльності сьогодні має бути професіоналом високого гатунку, який спроможний оптимально моделювати підростаючого покоління.

- використання на навчальних заняттях інтерактивних технологій, які безпосередньо є важливою ланкою підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання цих же технологій у професійній діяльності.

Аналіз літератури з проблеми класифікації інтерактивних технологій дозволив нам виокремити наступні різновиди інтерактивних технологій:

- технології контекстного навчання;
- технології гіпертекстового подання інформації;
- технології мультимедіа;
- технології, що використовують інтерактивне устаткування (електронні дошки);
- технології створення презентацій;
- технології відеоконференцв'язку.

Особливого значення пр. використанні інноваційних технологій задля формування інклюзивної компетентності має педагогічна ситуація, яка може бути описана і спроектована як система процесів вирішення різноманітних задач. Вирішити педагогічну задачу – означає дати оцінку певному факту, розкрити мотиви поведінки вихователя або вихованця, знайти вихід з даної психологічної ситуації, відшукати оптимальний підхід до вирішення педагогічної проблеми.

Таким чином, педагогічну задачу можна розглядати, по-перше, як осмислене широкомасштабне поняття, що інтегрує в собі основні елементи педагогічної діяльності: мету, обставини, засоби, результати і є структурною одиницею навчально-виховного процесу. По-друге, педагогічна задача постійно виникає на тому етапі педагогічної діяльності, коли ситуація, певні умови вимагають правильного узгодження мети та засобів педагогічного процесу для одержання оптимального результату.

Уміння вирішувати педагогічні задачі – загальнопрофесійне вміння, що характеризується цілісним станом особистості, що виражає її свідомість, стиль мислення, професійну позицію і яскраво виражену спрямованість.

Визначаємо такі показники інклюзивної компетентності майбутнього вчителя початкової школи:

Когнітивний – знання про сутність професійної компетентності, усвідомлення її значущості для підготовки майбутнього педагога в умовах переходу до інформаційного суспільства, володіння системою знань, необхідною та достатньою для успішного формування професійної компетентності.

Суб'єктність позиції та діяльності вчителя – сукупність професійних умінь (гностичних, комунікативних, дидактичних, організаційних, проєктивних, конструктивних, управлінських); активне використання інформаційних технологій та комп'ютера в професійній діяльності, як засобу пізнання та розвитку професійної компетентності, самовдосконалення та творчості, а також виховання подібних якостей у своїх учнів.

Особистісний - професійно важливі якості особистості.

Отже, під педагогічними умовами формування інклюзивної компетентності у майбутнього вчителя початкової школи ми розуміємо сукупність взаємозалежних факторів освітнього середовища закладу загальної середньої освіти, що визначаються й усвідомлюються учасниками педагогічної взаємодії, реалізуються в освітньому процесі, спонукають викладачів і студентів до активізації власної діяльності з метою оптимізації професіогенезу майбутніх фахівців і спричиняють підвищення ефективності процесу професійної підготовки. Перед викладачами закладу вищої освіти стоїть завдання створити такі педагогічні умови підготовки студентів, за яких вони з перших кроків самостійної професійної діяльності уже вмітимуть виявляти знання, систему вмінь, що визначають певний рівень професійної компетентності майбутнього фахівця, і є основою професіоналізму як здатності людини ефективно і якісно здійснювати певний вид діяльності.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь, ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
2. Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. / За ред. А. Колупаєвої. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
3. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання: навч. посіб. / [А.М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков та ін.]. Київ: ІСДО, 1993. 336 с.
4. Философский энциклопедический словарь / [гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов]. Москва: Сов. энцикл., 1983. 840 с.